De kleine K

40

De K is weer in de maand. De K van Klei, van Keramiek, van Kunst. Maar ook van Kijken, Koesteren, Creatief en Knowhow. Kijk & lees in **de kleine K** wat er met Klei Kan.

de kleine K

nummer 40 april 2018

de kleine K

is hét onafhankelijke digitale keramiek-magazine.

Elke maand vol inspiratie en knowhow. Met de weerslag van mijn persoonlijke zoektocht naar kwaliteit.

Van de inspiratie die het werk geven kan, van de knowhow die de kunstenaar biedt.

Van het eigen karakter, dat iets laat zien van de laag onder de werkelijkheid, het mysterieuze dat toch altijd een element van goede kunst is.

Inspirerende keramisten dus en lekker praktische technische oplossingen.

Met op het podium geselecteerde tentoonstellingen en andere interessante evenementen. En op de Facebook pagina het actuele keramieknieuws.

Mels Boom

De artikelen bieden ook veel mogelijkheden om door te klikken naar websites: klik op de gekleurde teksten of op de afbeeldingen. Klikken aan de zijkant van de pagina's is gereserveerd voor doorbladeren in iBooks.

Gebruik het liefst Acrobat Reader om dit magazine te lezen. In dat programma werken ook de links naar andere pagina's in dit document: bijvoorbeeld als u op een pagina linksonder op *de kleine K* klikt, gaat u naar de inhoudsopgave.

*Op de vorige pagina: Andrew Casto, **Assemblage 166**, 2017, 13 x 15 x 28 cm, foto: Andrew Casto*

INSPIRATIE

Peter Hiemstra
Een eigen wereld scheppen

Alida Everts
Verbinding in verschil

Andrew Casto
Schoonheid gebeurt

INSPIRATIE
momenten

Patrick Crulis
Julia Huteau

KNOWHOW
de expert

Willy van Bussel
Laat zien hoe hij zijn flinter-dunne porseleinwerk draait en decoreert; met een speciaal gemaakte film

KNOWHOW
wat en hoe

Wat
Zinkoxide

Hoe
Netty Janssens: Tekens, naamstempels & meer...

PODIUM
& kleipers

Keramiek Triënnale
Cor Unum ontwerpwedstrijd
Schilders op keramiek
Dirk Romijn

Colofon

Inspiratie

Peter Hiemstra

Een eigen wereld scheppen

Kunnen kunstenaars met heel verschillende disciplines elkaars werk aanvullen? Natuurlijk. Dat dit tot verrassende resultaten kan leiden, bewijst het werk van Peter Hiemstra en Henk Slomp. Hun samenwerking heeft tot zeer verrassende resultaten geleid. Slomp werkt met metaal en Hiemstra is keramist.

Peter Hiemstra schept al werkend zijn eigen universum. Zijn beelden kunnen monumentaal zijn, maar ook de kleine sculpturen hebben een grote zeggingskracht. Wat ooit begon als het contrast tussen een agressieve generaal en een sullige soldaat, heeft zich ontwikkeld tot een breder spectrum: Peter brengt maatschappelijke problemen met humor en speelsheid naar voren.

De ernst van de boodschap is er niet minder om. Het gaat hem om de dieper liggende problemen. In het werk is de hond iconisch. De dieren zijn nooit helemaal echte dieren. Soms lijken het kruisingen of een totaal aparte soort. Het gaat Peter om de uitdrukking die zijn beelden weergeven. De ogen zijn daarbij heel belangrijk. Ze kunnen peinzend kijken, nadenkend, agressief of

*Op de vorige pagina: **Die Gedanken sind frei**, 2018, keramiek, 36 x 29 x 24 cm ▼ **Zwaartekrachtontkenner**, 2016, keramiek, transfers, metalen, papier, canvas, touw, hout, 45 x 62 x 30 cm. Op de volgende pagina: **Spaanse ijsbeer met identiteitsprobleem**, 2017, keramiek, metaal, 28 x 22 x 15 cm. Foto's bij dit artikel: Sijtze Veldema*

◄ ***Herman(n) wacht op de Cobravogel**, 2018, keramiek, transfers, metaal, 45 x 28 x 31 cm*
► ***Striking Dazzle Bear**, 2017, keramiek, 44 x 15 x 15 cm*
*Op de volgende pagina: **One Love**, 2012, keramiek, transfers, kunststof, 61 x 33 x 21 cm*

drukken wat anders uit. Soms legt hij er iets in dat de toeschouwer niet herkent en zelf kan aanvullen.
Naast de diermensen maakt Peter levensgrote borstbeelden met mensenhoofden. Het zijn beelden die een contemplatief, soms poëtisch, karakter hebben. Hij gebruikt hiervoor mallen die hij van gezichten van vrienden en familieleden heeft gemaakt.

Humor

De meeste mensen worden vrolijk van zijn beelden, maar Peter gebruikt humor om een ernstiger verhaal te vertellen. Het gaat over macht en onderdrukking, vertrouwen tegenover wantrouwen of andere tegenstellingen. ‘Het is leuk om met meerdere kanten van een verhaal te werken’, zegt Peter. Hij heeft plezier in het scheppen van zijn nieuwe werkelijkheid die elke keer verandert.
Het denkproces stopt nooit. Peter maakt veel tekeningen, maar niet alles wordt ook uitgevoerd. De ideeën blijven op de achtergrond aanwezig en soms gaan zijn sculpturen een eigen leven leiden. Dan wordt het uiteindelijke werk toch anders dan hij aanvankelijk dacht. Er komt wat bij of er gaat wat af. In alle gevallen begint hij met de voeten. Eerst besluit hij welk schoeisel zijn

figuren krijgen: een klomp, muil, laars of schoen. Vervolgens gaat hij verder met het beeld en bouwt het op uit kokertjes en ringen klei. De armen, handjes en het kopje boetseert hij later en werkt het geheel nauwkeurig af. Peter bakt zijn sculpturen eerst op 950 ºC. Soms kiest hij voor een zelfgemaakt steengoedglazuur, een andere keer neemt hij engobes en kwastglazuren. Vaak gaat het werk meerdere keren de oven in wanneer lusters of transfers zijn aangebracht.

Samenwerking

Peter werkt veel samen met beeldend kunstenaar Henk Slomp. Ze noemen hun samenwerkingsverband *De Karavaan*. Het resultaat was onder andere het herdenkingsmonument op de begraafplaats in Olderberkoop, Peters woonplaats. Het grasveldje met het beeld is een herdenkingsplek voor te vroeg geboren kinderen. Het beeld bestaat uit een boom van cortenstaal en onder de bladeren hangen eivormige porseleinen vruchten. Men kan er een boodschap of een voorwerp instoppen, er een tekst op schrijven en de vrucht onder een blad hangen.

Een jaar later maakten ze het *Herdenkingsmonument 4 en 5 mei* in Oldeberkoop, voor de slachtoffers van oorlog en geweld, het vieren van de vrede en onze vrijheid en het stilstaan bij belangrijke levensvraagstukken als verdraagzaamheid.
De grote buitenbeelden voert Struktuur 68 in Den Haag uit. Het is meestal een enorm werk en daarvoor is speciale expertise nodig. Peter levert zijn schaalmodel en legt uiteindelijk de laatste hand aan het werk. Voor het herdenkingsmonument was hij er bijvoorbeeld vier weken aan het werk. Hij heeft toen het beeld massief opgebouwd, in stukken gezaagd en vervolgens uitgehold. De schaal bovenin, waar een vlam in kan branden, is gemaakt van cortenstaal.

Wagen

De naam *De Karavaan* ontstond toen Peter in 2009 twee keramisch beelden aan Henk Slomp gaf met de vraag om een wagen voor de beelden te maken. Het werd *M. BOYD is Coming to Town*, waarbij de naam een afkorting is van *Mothers Beware Of Your Daughters*.

▼ ***M. BOYD is Coming to Town**, 2010, keramiek, metalen, hout, canvas, glas, 38 x 69 x 21 cm*
*Op de volgende pagina: **Herdenkingsmonument**, 2017, keramiek, cortenstaal, 350 x 120 cm*

Bij een volgend beeld draaiden ze de rollen om: eerst maakte Henk een wagen en daarna completeerde Peter het beeld met de figuren. Henk had het idee dat het een soort Vikingschip moest worden. Het werd uiteindelijk het beeld *La Chasse*. Het leidde tot de vraag van de directeur van Museum Martena in Franeker om een opstelling te maken met een aantal wagens. Dat werden er uiteindelijk zestien, elk met een eigen verhaal waarbij macht, machtsmisbruik, religie en de filosofische kant van het leven centraal stonden. Ze werden op een veertien meter lange tafel geëxposeerd: precies een karavaan. De wagens zijn inmiddels een terugkerend thema geworden, met steeds een ander onderwerp. De karavaan trekt verder.

Nog meer wagens

Ook nu zijn Peter Hiemstra en Henk Slomp bezig met een serie wagens: *Mannen met een missie*. Daarbij is de bezigheid vreselijk belangrijk. Ook hier is de wisselwerking tussen beide kunstenaars essentieel. Samen vertellen ze het verhaal, waarbij de ondersteuning van het mechanische gedeelte belangrijk is. De mannen op een van de wagens zijn *Vangers van vertrouwen* die met radar op zoek gaan naar dat vertrouwen dat blijkbaar ver te zoeken is. Ook de klimaatverandering wordt aangekaart. De vrolijke pinguïn lijkt zich nergens iets van aan te trekken en vrolijk verder te leven, terwijl de andere figuren zich het hoofd breken wat ze nu met het beest aanmoeten.

Patty Ament

▼ ***Vangers van vertrouwen**, 2017, keramiek, diverse metalen, 69 x 95 x 42 cm*
*Op de volgende pagina: **Gevaarlijk olifantje**, 2018, keramiek, 25 x 14 x 9 cm*

Nummer 40 van de kleine K!

Wat begon met een eerste nummer van 11 pagina's is uitgegroeid tot een volwassen magazine, met interviews, stap-voor-stap artikelen en films. Met verhalen over en aankondigingen van actuele tentoonstellingen, markten en andere evenementen.

Inmiddels al meer dan 5.200 abonnees krijgen het magazine maandelijks in hun mailbox en duizenden anderen downloaden een nummer. Wij krijgen veel lovende kritieken. Over de mooie vormgeving, de saillante teksten, de actuele verhalen en de interessante knowhow.

Naast het digitale magazine is in juli 2016 het eerste boek gepubliceerd: *het grote K boek*. Met inspiratie en knowhow, voor amateurs en professionals. Ook dit boek blijkt aan een behoefte te voldoen en oogst veel waardering. Eind november 2017 kwam deel twee uit!

Al die lof komt niet alleen de uitgever toe, maar ook de schrijvers, die tot juli 2017 zonder beloning reisden en schreven. Dat hebben we veranderd. Daar is geld voor nodig. Bovendien willen we *de grote K* elk jaar uitgeven. Tot nu toe is deze investering uit eigen zak betaald, maar dat zal niet jaarlijks gaan lukken. We vragen geen abonnementsgeld om het magazine zo toegankelijk mogelijk te houden. En we vermijden subsidies om onafhankelijk te blijven.

Daarom zoeken we vrienden. Ondersteun deze plannen en word ***vriend*** van *de kleine K*. Of ***Vriend***. Of misschien wel ***VRIEND***. Als u zich aanmeldt, krijgt u jaarlijks een betaalverzoek per mail (geen incasso!) Klik daarvoor op de link op de volgende pagina.

Als u vorig jaar vriend, Vriend of VRIEND geworden bent, denkt u dan aan het overmaken van uw bijdrage? Voor de zekerheid sturen wij nog een herinnering in de juiste maand.

Maak de keramiekwereld mooier!

Word vriend van de kleine K

…of Vriend

…of VRIEND

en steun zo ***de kleine K***, om elke maand een mooi magazine te kunnen uitgeven en elk jaar de papieren versie: ***het grote K boek***

vrienden doneren € 20 per jaar,
Vrienden € 50 en VRIENDEN € 100

Ja, ik klik hier om mij aan te melden

Natuurlijk kunt u ook gewoon doneren op IBAN NL68INGB0007343733 t.n.v. Stichting k+K

Een betaalverzoek staat voor u klaar (geldig tot 13 april): € 20 of € 50 of € 100

Alida Everts

Verbinding in verschil

Alida Everts combineert. Door in en uit te zoomen. Door vormtalen naast elkaar te zetten. Door verschillende disciplines te combineren. Tekenen en schilderen vormen de basis. Sinds 2015 is klei daarbij gekomen. Bloemen en planten zijn haar belangrijkste inspiratiebron.

Als kind al fascineert de vormenwereld van bloemen en planten Alida Everts (Hoogeveen, Nederland, 1951). ‘Ik telde hoeveel blaadjes een pioenroos heeft. En uit die tijd weet ik hoe zaadjes van de goudsbloem eruitzien.’ Na de vakschool bloemsierkunst gaat ze in een bloemisterij werken. Zeven jaar later, als het werk routine wordt, besluit ze naar de kunstacademie te gaan.

Verbinding in verschil

Alida combineert graag. Door verschillende soorten werk naast elkaar te hangen, bijvoorbeeld een keramisch object naast een schilderij. Door in één werk verschillende vormtalen te gebruiken zoals sjabloonvormen, ragfijne pentekeningen en vette penseelstreken. Door microscopische uitvergrotingen naast contourlijnen te zetten, geabstraheerde dwarsdoorsnedes tegenover gestileerde patronen, enzovoort. Zo onderzoekt ze de wisselwerking tussen objecten en onthult ze de verbinding in verschil.

Klei

Klei is een prettig materiaal. ‘Het heeft iets aards. Het is fijn om in je handen te hebben.’ Voor Alida heeft het een speciale betekenis: ‘Ik vind het mooi om de wereld van planten en bloemen te boetseren uit de aarde waarin ze groeien.’ Dat ze geen opleiding tot keramist heeft gevolgd, is geen probleem. ‘Gewoon beginnen’, is haar de-

*Op de vorige pagina: **Drie vormen**, 2017, keramiek, 3 x 4 x 37 cm, 4 x 4 x 37 cm, 2,5 x 10 x 39 cm ▼ **Tuinen**, 2015-1016, acrylverf, inkt, olieverf, 18 x 24 cm. Alle foto’s bij dit artikel: Alida Everts*

▲ ***Klein paradijs**, 2017, keramiek, 15 x 75 x 60 cm*
*Op de volgende pagina: **Versteende glorie**, 2017, keramiek, glazuur, 10 x 40 x 50 cm*

vies. ‘En heel veel miskleunen. Dat hoort erbij.’ Technische perfectie streeft ze niet na. ‘Je hebt mensen die topdingen maken van porselein. Dat je denkt: Wat is dat *technisch* knáp gemaakt…’ Haar toon verraadt dat daarmee alles is gezegd.

Intuïtief

Alida gaat intuïtief te werk. ‘Ik rol de klei uit. Op de goede manier, dus twee kanten op. Dat heb ik inmiddels geleerd. Dan begin ik erop te timmeren met hamers en achterkanten van vorken en lepels en wat ook maar.’ Ze wijst naar een bolle vorm vol gaten. ‘Deze heb ik bijna murw geslagen. Juist daardoor vind ik hem heel mooi geworden.’ Om ruimtelijkheid te scheppen, legt ze de bewerkte kleiplaat op een vorm van kranten te drogen.

Decoratie

Zonder blikken of blozen past Alida technieken toe die een keramist doen gruwen: ze beschildert objecten met parelmoerverf en tekent erop met potlood of acrylstift. Glazuur gebruikt ze ook. ‘Maar bloempje voor bloempje kleuren, daar heb ik niets mee. Als ik glazuur gebruik, giet ik er één kleur over. Dat vind ik voldoende. De vormen zijn uit zichzelf al stevig genoeg.’ Eigenlijk werkt ze het liefst met pure klei. ‘Kijk naar deze vormen’, zegt ze, wijzend op een reeks objecten van witte en zwartbakkende klei. ‘Die hebben genoeg aan zichzelf. Daar hoeft niets meer bij. Die zijn klaar.’

Kleurverschillen

De objecten die Alida aanwijst, zijn gestookt op temperaturen die uiteenlopen van 980 tot 1240 ºC. Er zijn duidelijke kleurverschillen. ‘Sommige zijn zwarter, andere bruiner. Witte klei wordt soms wat geel’, constateert Alida. ‘Sommige stookt een collega voor me. Andere doe ik in de oven op de locatie waar ik les geef. Het is maar net wat er meegaat in de oven. Je weet nooit welke invloed dat heeft op de kleur. Ik vind dat juist wel mooi. Daar doe ik eigenlijk nooit zo moeilijk over.’

Ontstaan, bloei, vergankelijkheid

Vormen uit de levenscyclus van planten zijn een belangrijke inspiratiebron. Alida werkt uit het hoofd. ‘Ik pak de klei, denk aan een plant en het ontstaat. Ik heb er geen afbeelding bij. Dat wil ik ook niet, want dan wordt het te precies.’ Zo ontstaan allerlei vormen: blaadjes, wortels, knollen, zaden. De verhoudingen hoeven niet te kloppen. ‘Juist de verscheidenheid en het verschil in grootte maakt het interessant.’

Schikken

Tegenwoordig maakt Alida vaak series losse objecten. Die combineert ze later tot nieuwe composities. ‘Het gekke is… als ik daarmee bezig ben, ben ik weer even bloemist. Dan ben ik eigenlijk weer aan het schikken.’ Ze noemt deze composities *paradijsjes*. ‘Alles groeit en bloeit naast elkaar. Het proces van ontstaan, bloei en verval – dat eigenlijk in al mijn werk terugkomt – zit er in, en er is een mooie verscheidenheid. Hier dat matte. Daar die parelmoerglans. Hier een geglazuurde tak. Die zou je ook los kunnen ophangen, maar kwam ineens weer hier terecht.’

Sereen

Haar installatie *Flora* op de Triënnale (waarmee ze in de prijzen viel, zie *Podium* verderop in dit nummer) bestaat uit tientallen organische vormen van zwartbakkende klei, opgehangen in een cirkel. Dit sober uitgevoerde werk straalt grote kracht uit. ‘Tijdens *Vice Versa*, een gezamenlijke tentoonstelling met Jet van Oosten, had ik drie wanden vol hangen met witte en zwarte plantvormen. Jet had een kleurrijk gehaakt vloerobject gemaakt. Dus alle kleuren die eigenlijk in de bloemen zitten, waren in haar vloerobject verwerkt. En ik had alleen zwarte en witte kleivormen aan de muur. Dat was een mooie combinatie. Mensen die binnenkwamen zeiden: ‘Het lijkt wel of ik een kerk binnenkom’. Het had iets sacraals. Dat vond ik heel mooi.’

Sander Hendriks

▼ *Zonder titel, 2017, 30 x 30 cm / **Tak**, 2017, keramiek, 3 x 4 x 37 cm / Zonder titel, 2017, keramiek, 1,5 x 15 x 30 cm*
*Op de volgende pagina: **Flora** (detail), 2016-2017, gebakken zwarte klei, Ø 280 cm*

Andrew Casto

Schoonheid gebeurt

In plaats van mooie dingen maken, werk laten ontstaan. Andrew Casto nam die beslissing nadat hij een grote overstroming meegemaakt had. De rivier bleek te bepalen. Het was de realisatie dat niet planning en ratio ons leven vormen, maar onvoorspelbare gebeurtenissen en onze reactie daarop. Op die manier gaat Casto ook te werk: hij is regisseur van het proces.

Andrew Casto (Verenigde Staten, 1977) laat stukken ontstaan. Met zijn hulp natuurlijk. 'Het gaat voor mij over de schoonheid van het imperfecte en over de prachtige vormen die door natuurlijke processen kunnen ontstaan. Zoals de dikke vormen die een sneeuwbui over huizen, auto's en bomen legt en er sneeuwsculpturen van maakt. Of de door water uitgeschuurde gangen in de canyons. Klimplanten kunnen er ook wat van: soms blijven alleen de contouren van wat eronder zit nog zichtbaar. In al die gevallen is niet meteen duidelijk wat er aan de hand is. De onderliggende werkelijkheid is niet meteen herkenbaar. Het vereist wat om die laag mentaal af te pellen en te begrijpen wat er aan de hand is. Dat principe vind ik interessant en ik wil dat mijn werk dat ook heeft: dat het niet meteen herkenbaar is, dat het tijd kost om het te doorgronden.'

Bedekken

Bij het maken van zijn werk gaat Andrew eigenlijk net als de sneeuw te werk. Eerst maakt hij de ondergrond. Die bouwt hij met de hand op van steengoed, giet onderdelen, draait ze of drukt ze in een mal. Daarna combineert hij al die on-

Op de vorige pagina: ***Assemblage 180****, 2018, 18 x 10 x 22 cm*
▼ ***Assemblage 156****, 2017, 25 x 13 x 15 cm. Foto's bij dit artikel: Andrew Casto*

derdelen tot wat hij een assemblage noemt. ‘Het lijkt een beetje op de manier van werken van de bekende beeldhouwer John Chamberlain, die auto-onderdelen aan elkaar laste en op die manier met vorm en kleur speelde. Voor mij hoeven die onderdelen niet herkenbaar meer te zijn, eigenlijk zelfs liever niet. Het gaat om het nieuwe totaal en het oude moet er niet teveel doorheen schijnen.’ Van alles kan als onderdeel dienen, zelfs afgekeurd materiaal van zijn studiogenoten. Of afgietsels van *objets trouvés*.

Zodra de onderliggende structuur klaar is, gaat Andrew haar bedekken met heel dik porseleinslib. Hij laat het er langzaam overheen druipen en draait daarbij de structuur voortdurend om geen druiprichting de overhand te laten krijgen. ‘Meestal maak ik een aantal stukken tegelijk en dan loop ik van het ene naar het andere. Op die manier kan alles voldoende drogen voordat de volgende laag slib erop kan.’ Als alles droog genoeg is, kan het werk de oven in en wordt het op 1000 ºC gestookt. Daarna vult Andrew de gaatjes en scheurtjes in het werk met gekleurd onderglazuur, wat het typische gestippelde uiterlijk van zijn werk veroorzaakt. Soms brengt hij op die manier ook grotere vlakken kleur aan. ‘Als dat klaar is, komen er nog allerlei glazuren overheen en als die droog zijn, voorzie ik de plekken waar ik later luster wil aanbrengen van een mooi glanzend glazuur. Want op die manier gaat het luster mooi glanzen. Dan volgt nog een stook, deze keer op 1220 ºC, en ten slotte breng ik het luster aan en stook nog een keer op 700 ºC.’

Conceptueel

Al op de middelbare school kon Andrew keramiekcursussen volgen. ‘Ik was de enige die geen asbakken maakte of alleen maar met de klei rotzooide. Draaien vond ik heerlijk en ik bleek het goed te kunnen. Later nam ik les bij een pottenbakker en toen ik zou gaan studeren, bleek het zelfs mogelijk om keramiek te studeren! Dat deed ik dus, leerde de nodige technieken en echt goed draaien. Maar de opleiding was helemaal op het maken van gebruiksgoed gericht en ik

*Op de vorige pagina: **Assemblage 167**, 2017, 13 x 18 x 25 cm ▼ **Assemblage 170**, 2017, 28 x 13 x 18 cm*
*Op de volgende pagina: **Assemblage 172**, 2017, 15 x 10 x 20 cm*

voelde eigenlijk meer voor conceptueel werk. Dus besteedde ik mijn tijd aan het definiëren van wat kunst voor mij zou moeten zijn en naar het zoeken van een eigen vormentaal. Ik had het idee dat kunst de uiting kon zijn van onze onmacht om het leven te beheersen. Een podium voor alle pogingen en mislukkingen. Een vorm voor de inhoud van het leven. Een kunstwerk kan dat ook hebben: het kan op een moment precies geworden zijn wat het moest en dan gewoon in elkaar zakken. Veel van mijn studiopraktijk draait om dergelijk onderzoek: ik bouw dingen en die beginnen in te storten. Dat zijn de momenten die ik vasthoud. Want het zijn ogenblikken met een schoonheid en kwetsbaarheid die de bedoeling van de maker te boven gaan. Maker, materiaal en zwaartekracht geven zo samen het werk zijn vrijheid.'

▼ ***Assemblage 174**, 2018, 20 x 20 x 18 cm*
*Op de volgende pagina: **Assemblage 179**, 2018, 18 x 10 x 17 cm*

Klik hier voor een lezing over zijn werk door Andrew Casto

LA CÉRAMIQUE
KERAMIEKCURSUSSEN IN FRANKRIJK

Leren en genieten in Cordes sur Ciel of La Borne
Werken onder leiding van professionele keramisten

In 2018 onder andere:

Monika Debus - Zoutglazuur bij lage temperatuur
Pep Gomez - Decoraties op steengoed
Fernand Everaert - Terra sigillata
Fritz Rossmann - Porselein
Richard Dewar - Zoutglazuur
Shozo Michikawa - Klei op z'n Japans

Klik hier
voor deze en veel meer cursussen
of kijk op **www.laceramique.com** | +33 (0)563537297

Nederlandse Keramiekopleiding

KRIJG EEN KICK VAN KERAMIEK!
Wij zijn hét opleidingsinstituut voor professionele cursussen en masterclasses! Voor zowel de beginnende als de gevorderde keramist...

Het complete cursusaanbod en het inschrijvingsformulier staan op onze website!

Nederlandse Keramiekopleiding
Winterdijk 4a, Gouda
0182 - 515 274
www.keramiekopleiding.nl

Internationale Keramiekmarkt Dwingeloo

Hemelvaartsdag
Donderdag
10 mei 2018

90 keramisten
Diverse demonstraties en attracties

10.00 tot 17.00 uur, De Brink - Dwingeloo
Entree € 3,- kinderen tot 12 jaar gratis

www.keramiekmarktdwingeloo.nl

Inspiratie Momenten

Patrick Crulis

Julia Huteau

Knowhow

De expert:
Willy van Bussel

Willy van Bussel (Helmond, Nederland, 1951) is muzikant en keramist. ‘Niet per se in die volgorde hoor. Ik kan niet zonder. Muziek en keramiek zitten allebei in mijn hart en zijn mijn dingen. Inmiddels heeft de keramiek me over de hele wereld gebracht, niet alleen naar plekken maar vooral naar mensen. Mijn vrouw en ik gaan overal heen en hebben ontelbare keramiekvrienden. Ook daarbij speelt muziek vaak een rol. Na het werk, op de markt, komt de accordeon tevoorschijn en spelen en zingen we samen.’

Accordeon

Muziek maken doet Willy al vanaf zijn vroegste jeugd. ‘Dat deed ik als jochie samen met mijn broertje en ’n vriend. Als tieners speelden we op bruiloften, partijen of gewoon in de kroeg om geld te verdienen.’ Toch maakte Willy er niet zijn beroep van. Hij studeerde voor laboratoriumtechnicus en werkte daarna parttime in een ziekenhuis.

Keramiek

Het werken met klei heeft Willy zichzelf aangeleerd. Al vanaf het eerste begin lukte het wonderwel. ‘Op de een of andere manier had ik het meteen in mijn vingers. Vooral het draaien ging veel beter dan ik ooit gedacht had.’
Maar ook zijn achtergrond als laboratoriumtechnicus was natuurlijk belangrijk, vooral toen hij – na jaren gebruiksgoed in aardewerk en steengoed te hebben gemaakt – zich rond 1990 ging bekwamen in het maken van kristalglazuren op porselein. Want daarvoor zijn eindeloze

proeven nodig om precies de goede samenstelling te vinden die een optimale kristallisatie bewerkstelligen. Ook het stookproces is hierbij erg belangrijk.

Meetkunde

Toch gaf het – achttien jaar lang – werken met kristalglazuren op den duur geen bevrediging. ‘Het was niet meer zo spannend om de oven open te maken. Ik ben toen vrij snel overgegaan op het werk dat ik nu nog steeds maak. Dat past bij me. De kleuren blauw, rood, zwart en geel zijn mijn kleuren. Toen ik voor de eerste keer mijn nieuwe werk meebracht naar Engeland, en ik aan het opbouwen was op een keramiekmarkt, kwamen een paar bevriende keramisten langs. Allemaal zeiden ze: ‘Willy, ik zie jouw huis hierin terug, de kleuren, de lijnen, het glas-in-lood en zelfs de meubels...’ Dus die verbinding was en is er nog steeds. En ook die rechte lijnen zitten op de een of andere manier in me. Want ik gebruikte ze al in het begin van mijn loopbaan en heel vroeger, op de mts, vond ik van alle vakken meetkunde eigenlijk het leukst…’

Vrijheid

‘Technisch is het op meerdere manieren mogelijk om deze geometrische decoraties op het porselein aan te brengen. Dat kan bijvoorbeeld met transfers. Maar ik vind dat die techniek mij de vrijheid ontneemt om op het ogenblik zelf te beslissen waar ik wat precies doe. Het is bij mij echt een intuïtief proces, het zit allemaal in mijn hoofd en komt er op het goede moment uit. Ik kan en wil het niet van tevoren bedenken. Vrijheid is voor mij heel belangrijk. Dat is denk ik ook een van de redenen dat ik destijds met gebruiksgoed opgehouden ben. Ook werk ik sindsdien nooit meer in opdracht.’

Tape

Willy maakt zijn werk uit Audrey Blackman porselein. ‘Ik werkte vroeger vooral met Limoges, maar sinds ik dit nieuwe mengsel ontdekt heb niet meer. Het laat zich prima draaien en is mooi transparant.’ Hij draait zijn stukken zo dun mogelijk en brengt ze door afdraaien op de uiteindelijke dikte van één tot twee millimeter. Tijdens het afdraaien controleert hij de dikte voortdurend op gevoel, door het stuk in zijn handen te wegen. Na het afdraaien en biscuitstoken volgt het decoreren. Met smal tape dekt hij de delen af waar geen gekleurd slib op moet komen. Dat doet hij kleur voor kleur, dus soms wel drie tot vier keer. En elke keer wordt er opnieuw gestookt. Ten slotte brengt Willy een transparant glazuur aan en volgt de gladbrand op ongeveer 1275 °C.

Op de volgende pagina’s laat Willy stap voor stap zien hoe het een en ander in zijn werk gaat.

Studiofoto’s: Willy van Bussel, procesfoto’s: Mels Boom

Klik hier voor de speciaal voor *de kleine K* gemaakte stap-voor-stap film over het werk van Willy van Bussel

1. Ik gebruik Audrey Blackman porselein van Valentines. Ik kneed het 100 tot 150 keer, want ik wil geen luchtbellen of andere onregelmatigheden; met zulk dun porselein zie je alles.
2. Ik draai alles op schijfjes, want ik wil de pot niet meer aanraken tot hij leerhard is.

3-5. Ik ga een kom draaien. Daarbij maak ik altijd een hele dikke bodem, omdat ik een smal hoog voetje eronder wil hebben.

6-9. Alles wat ik nu weg haal, hoef ik naderhand met het afdraaien niet te verwijderen. Het is niet mogelijk heel erg dun te draaien, omdat ik met vrij veel water werk. Ik draai nu verder tot ik er tevreden over ben en de juiste dikte bereikt is.

10. De kom is nu 3-4 mm dik. Uiteindelijk probeer ik hem 1-2 mm dik te krijgen. Ik laat hem drogen tot hij leerhard is.
De kommen snijd ik altijd los, de cilinders niet. Als je ze langer laat staan op de schijf, krijg je niet de beruchte S-scheur.

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

11-12. Voor het afdraaien maak ik de schijf goed nat om de pot goed vast te kunnen zetten. De pot moet ook echt goed droog zijn. Soms laat ik hem een uurtje staan als ik hem niet goed vast krijg.
Ik maak eerst de binnenkant glad. Deze draai ik niet zoveel af, ik maak hem vooral mooi glad en gelijk. Daar gebruik ik een ouderwetse soeplepel voor. En een metalen lomer. Dan doe ik – met dezelfde lomer – de rand aan de buitenkant. Ik geef tegendruk aan de binnenkant.
13-17. Dan zet ik de schaal op de kop; vooraf heb ik de schijf weer goed nat gemaakt om hem goed vast te kunnen zetten.
Omdat ik aan de buitenkant meer weghaal, gebruik ik een houtrasp. Dat gaat wat sneller. Ze slijten hard, dus ik moet regelmatig nieuwe kopen. Daarna gebruik ik mirettes. Tot slot zet ik mijn stempel.
Ik kan nu nergens aan zien hoe dik de wand is. Dat kan pas als ik hem er even afpak. Ik maak hem los met een mesje en til hem op. Ik voel meteen dat hij veel te zwaar is. Dus zet ik hem weer terug op de schijf en draai er nog meer af met de houtrasp, net zolang tot het goed is. Daarna draai ik het oppervlak glad met een metalen lomer.
18-19. Na het afdraaien zet ik de schaal in een mal en breng de finishing touch aan: met de lomer en vervolgens een vochtig sponsje maak ik de rand mooi glad.
Het drogen gaat verder heel snel. Als ik dat zou willen, zou ik het werk zelfs dezelfde dag kunnen stoken.
20-23. Na de biscuitstook op 1000 ºC breng ik de decoratie aan. Ik gebruik daarvoor papierachtig tape dat goed absorbeert, zodat er geen druppels vanaf rollen. Met de tape breng ik een geometrisch patroon aan. Ik heb geen plannen op papier. Dat heb ik nooit. Het zit gewoon in mijn hoofd. Ik ga met de lijnen van de schaal mee.
Ik breng altijd een dubbele laag tape aan, omdat de tape vrij dun is. Ook gebruik ik wel een stuk keukenrol of

21

22

23

24

25

26

wc-papier om een vlak af te dekken. Je hebt eigenlijk niet veel nodig: wat potten, tape en een schaartje.
24-26. Als de tape is aangebracht, spuit ik de schaal met gekleurd porseleinslib. Ik werk per kleur. Dus ik breng de tape aan voor één kleur, daarna spuit ik, haal de tape weg en stook nogmaals op 1000 ºC. Dan breng ik opnieuw tape aan, enzovoort.
In de spuitcabine heb ik twee watergordijnen achter elkaar. Dat is veiliger. Voordat ik begin met spuiten, zet ik een gewicht op het voetje. Dan blaas ik de schaal niet weg... Tegelijkertijd houd ik zo de onderkant schoon. Deze keer spuit ik met heel donkerblauw (10% kobalt, ijzer, enzovoort). Met transparant glazuur erop wordt het bijna zwart. Ik spuit in hele dunne laagjes. Tussendoor droog ik even met een verfbrander, anders gaat het druppelen. Dat drogen gaat heel snel. Ik breng in totaal 3-4 laagjes aan, steeds iets dikker, want het droogt steeds sneller.
Nadat alle lagen slib zijn gestookt, breng ik vaak nog een transparant glazuur op de buitenkant aan en stook tot slot op 1275 ºC.

27

27. En zo ziet het resultaat er ongeveer uit.

De grote K

Het nieuwste deel is uit!!

Ook deze nieuwe *grote K* is een bron van inspiratie en knowhow en mag in geen enkel atelier ontbreken.

Belangrijke vragen komen aan de orde: Hoe vind ik mijn eigen weg, mijn eigen stem, mijn eigen manier om me in klei uit te drukken? En als ik die wel al gevonden heb, hoe realiseer ik dan mijn werk? Met welke materialen, technieken en gereedschappen? Bekende en beroemde kunstenaars geven in dit boek hun persoonlijke antwoorden. En geven bovendien inzicht in hun technieken met duidelijke voorbeelden. U kunt ze stap voor stap volgen.

U kunt dit nieuwe deel bestellen in de webshop van *de kleine K*.

Het grote K boek 2
HET grote KERAMIEK inspiratie en knowhow BOEK
Mels Boom, 2017, Stichting k+K, 256 pagina's,
A4 (210 x 297 mm), paperback, genaaid, gedrukt op papier met FSC-merk, kleur, Nederlandstalig,
ISBN 978-90-825430-1-8, € 35,-.

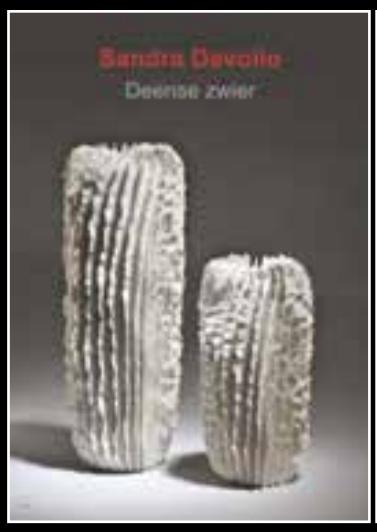

Reacties op de boeken:

'Dat is goed nieuws! Die gaan we weer bestellen!'

'Weer mooi werk geleverd!'

'Een uitzonderlijk kwalitatief boek dat de keramiek behandelt met eerbied en diversiteit.'

'Verrassend, interessant, fraai vormgegeven boek. Ben er blij mee!'

'Ook in dit boek fantastische foto's en achtergrondinformatie. Top!'

'Een musthave!!! Ik ben er heel blij mee!'

'Ik vind het ook een prachtig en inspirerend boek. Bedankt eveneens voor de correcte levering.'

'Mooi boek: ik heb er net heerlijk in zitten lezen.'

'Dankjewel voor zoveel pracht en weelde.'

'Fantastisch boek! Kan ik iedereen aanbevelen!'

'WOW!! The book came in the mail. It is GLORIOUS!'

WAT & HOE

Zinkoxide

Zink komt op aarde veel voor. Het werd al in de vroege oudheid gebruikt voor het legeren met koper tot messing. Ook het gebruik van zinkzalf is al duizenden jaren bekend. Zinkoxide wordt voor veel doeleinden gebruikt, onder andere als witte kleurstof (zinkwit) bij verven, maar ook bij het maken van tape (pleisters), batterijen en nog veel meer.
Het oxide wordt gesynthetiseerd. De belangrijkste gebieden waar zinkoxide geproduceerd wordt zijn China, Australië en Peru.

Samenstelling

Behalve het oxide (ZnO) kunnen ook zinkchloride ($ZnCl_2$) en zinkboraat ($ZnO.2B_2O_3$) gebruikt worden om zink in te voeren. De molecuulmassa van zinkoxide is 81,4. Geen gloeiverlies.

Klei

In kleimassa's wordt zinkoxide normaal niet gebruikt.

Glazuur

Zinkoxide wordt normaal niet voor zijn kleurende eigenschappen gebruikt in glazuren. Het kan weliswaar wit opleveren, maar daar zijn betere alternatieven voor (tin, zirkoon). Het oxide heeft belangrijke eigenschappen voor het samenstellen van bepaalde glazuren: Het is een vloeimiddel bij glazuren voor middentemperaturen. Het kan zo samen met boor gebruikt worden of dat onder omstandigheden helemaal vervangen. Zinkoxide werkt kristalvorming in de hand en kan een glazuur opaak maken. Nadeel is dat het een glazuur zachter kan maken en het uittreden van lood bevorderen.
Het gebruik van (veel) zinkoxide kan tot glazuurfouten leiden, met name onder reducerende atmosfeer.
Zinkoxide heeft vaak een negatieve invloed op de kleurontwikkeling door andere oxides. Het maakt chroomroze onmogelijk, bruin door ijzeroxide kan geel worden en chroomgroen wordt bruin.

Kleur

Wit.

Uitzetting

Nauwelijks invloed bij kleine percentages.

Smeltpunt

1800 ºC.

Veiligheid

Zinkoxide is op zich niet giftig, maar inademing van stof of gassen kan tot metaalkoorts leiden. Draag een masker en handschoenen bij het werk.

Kosten

17,00 €/kg.

Tekens, naamstempels & meer…

Merken zijn belangrijk, ook in de keramiek. Een merk is het voertuig voor de herkomst van een product. Het leidt tot bekendheid, soms zelfs tot beroemdheid. Vorm, tekst en kleur definiëren de uitstraling en hebben direct invloed op de werking bij het publiek. Netty Janssens vertelt er in dit artikel meer over en laat zien hoe naamstempels gemaakt kunnen worden.

Signeren

Een schilder werkt soms maanden aan één schilderij voor hij tevreden is. Want het moet zo worden als hij voor ogen had. Het is een complex gebeuren, want het gaat over kleur, richting, formaat, inhoud, overgangen, belijningen en vlakken. En het gaat ook over het hele werkproces, de inhoud en het uiteindelijke schilderij. Dan nog blijft het soms enige tijd staan om te rijpen of kleine wijzigingen aan te brengen. Pas als dat allemaal in orde is, wil de maker zich ermee identificeren: hij signeert het schilderij. Is het de signatuur niet waardig, dan wordt het weer overgeschilderd of verstoft het tussen andere, nog (verder) te bewerken doeken.

Gemak

Bij keramisten gaat dat heel anders. De meesten gebruiken stempels om hun werk een signatuur mee te geven. Een afdruk van een beeld, een plastiek of een zojuist van de draaischijf gehaald object. Altijd is de klei nog zacht. We zitten dan ongeveer halverwege het maakproces. Het hele proces van vormgeving, decoratie, kleur, stookmethode, glazuur en inhoud volgt op de signatuur. Ook al zijn we niet tevreden over het uiteindelijke resultaat, ons werk is nu duidelijk herkenbaar. Het is geen wikken of wegen of het werk wel onze signatuur verdient, dat is al bij de geboorte van de vorm bepaald. Nu hoeft dat geen belemmering te zijn om een werk af te keuren, maar het gemak waarmee we een stempel zetten en maken, verdient wel meer aandacht.

Misschien is het handig een naam-, initialen- of signatuurstempel te gebruiken in verschillende formaten. Of verschillende stempels voor echt diverse werken, zodat het deel is van de totaalindruk die het werk moet uitstralen of, liever nog, onuitwisbaar gaat achterlaten op iemands netvlies.

▲ *Netty Janssens, doos met naamstempel (detail), zoutglazuur*

De signatuur is eigenlijk een werk op zich: het heeft bijvoorbeeld vorm, dikte, belijning, diepte van indruk, plaats, beëindiging, richting en zichtbaarheid. Het is de moeite waard om na te denken over hoe en wanneer je het werk gaat

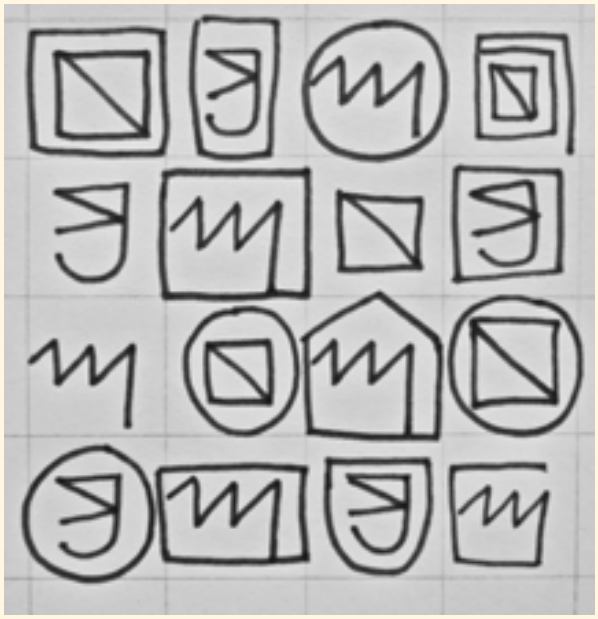

signeren. Besteed wat tijd en aandacht aan je eigen naamstempel, merkteken, logo of signatuur.

Hieronder geef ik wat aandachtspunten die je op weg kunnen helpen om een (klei)stempel te maken dat bij jou én je werk(stuk) past.

1. Kies eerst voor een merk, logo, naam of speciaal teken.
2. Maak op papier een groot aantal ontwerpen. Laat de gedachten los en zet zoveel mogelijk op papier. Denk ook aan afmeting, lijndikte en dergelijke, al kan er later altijd worden verkleind of bijgewerkt.
3. Beslis of je een kader om je ontwerp wilt hebben.
4. Zet nu je ontwerp in spiegelbeeld: houd het papier tegen een raam en teken de achterzijde precies over. Spiegelen kan ook digitaal: scan het bestand in of breng met een foto het ontwerp in de computer. In het programma Word is het spiegelen of formaat aanpassen heel makkelijk. Open Word en voeg je bestand in. Klik in je ontwerp met de muis. Nu zie je hoekblokjes verschijnen. Klik in een hoekblokje, muis vasthouden en over het ontwerp heen naar links of rechts gaan. Je ziet het ontwerp veranderen in spiegelbeeld. Laat de muis los en je hebt je ontwerp in spiegelbeeld. Wil je het formaat in verhouding aanpassen? Klik met dezelfde hoekblokjes diagonaal omhoog of omlaag, houd de muis vast, laat hem op het gewenste formaat los en sla het bestand op. Want: zeker is zeker!
5. Kies de soort klei die bij het stempel past: zonder chamotte, fijne klei of eventueel porselein.
6. Bepaal of je het merk uitsnijdt voor een op de klei liggend merk of snijd je de omgeving van je merk weg voor een in de klei liggend merk.

▲▲ *Ontwerp je merk*
▲ *Eventueel een kader eromheen*
▼ *Kies materiaal voor het stempel; hier wasmodellen voor zilvergieten*
▼▼ *Maak van klei een basisstempelvorm met handvat. Zet de stempelvoet wat rond*

7. Vorm het formaat van het stempel, zet de stempelvoet iets bol en laat alles iets aandrogen. Snijd met een scherp mesje de omgeving weg of kras laagje voor laagje met een dun pinnetje, spijker of zelfgemaakt gereedschap de lijnen weg.
8. Zorg ervoor dat alle lijnen/vlakken lossend zijn, opdat er later bij het drukken geen klei achterblijft in de lijnen van het stempel. Het moet straks een mooie gave afdruk geven.
9. Wil je een klein, maar haarscherp stempel? Dan geef ik hier mijn tips uit mijn Japanse werkperiode. Ik heb stempels leren maken in een porseleinfabriek van een stempelmaker die ze daar al 40 jaar maakte. Het is de techniek van maken, krimpen en afdrukken.

Maak het stempel in porselein op een formaat dat je nog heel goed en strak kunt afwerken. Besteed hier veel tijd en aandacht aan, het stempel moet echt super strakke lijnen hebben. Als het stempel is gedroogd en gebakken (en dus behoorlijk gekrompen), kun je weer een afdruk maken in porselein, weer drogen, bakken en dus krimpen. Ga zo door tot je het gewenste formaat hebt. Het stempel heeft nog steeds een perfecte afdruk, maar is zo klein dat je het in dit formaat niet zou kunnen snijden. Ook kun je zo zonder moeite een positief en een negatief stempel maken!
10. Stook de stempels op de gewenste temperatuur. Niet te hoog, want dan laat het stempel makkelijker los. Ben je uitgegaan van porselein in de van-groot-naar-klein-versie uit punt 9, dan kun je eventueel ook de laatste afdruk van je stempel in fijn steengoed of aardewerk stempelen. Je hoeft dan minder hoog te stoken voor een stevig stempel en het laat prima los.

▲▲ Met gereedschappen het stempel indrukken of uitsnijden
▲ Eventueel omgeving aanpassen
▼ Tip! Kleur het stempel of handvat zodat het stempel opvalt tussen de kleiresten!
▼▼ Stempels met afdruk in klei
Foto's bij dit artikel: Netty Janssens

Materiaalkeuze

Als laatste wil ik je de overweging meegeven ook eens aan een ander materiaal te denken dan klei. Bijvoorbeeld rubber, hout, (spek)steen, was of zilver. Mogelijkheden genoeg. Let op de eigenschappen van het materiaal, het vermogen om te lossen, de sterkte, de slijtage bij het schoonmaken en de combinatie met klei. Dat laatste is de reden dat ik geen stempels maak van gips. Gips en klei is als water en vuur, vermijden dus!

Zelf ben ik naast keramist ook edelsmid met meesterteken. Ik maak regelmatig stempels in zilver, die kunnen dienen als sieraad, maar ook te gebruiken zijn in klei als naam/logo/merkteken. Een pin om op je werkschort te bevestigen of een hanger aan een ketting of leertje. Een sieraad met een inhoud, een juweeltje met een heel eigen gebruiksfunctie.

Geniet van het maken van je eigen stempel, geniet van het dragen en het gebruik van jouw stempel. Dat je signatuur eerder wordt aangebracht dan dat het werk klaar is, maakt niet uit. Pas zodra het werk klaar is, wordt bepaald of het aan onze maatstaf voldoet. Een schilderij dat niet goed genoeg is, wordt overgeschilderd, een afgekeurd werk uit klei komt bij mij op het schervenpad terecht en wellicht ooit als onderdeel weer in een eigen mozaïek! Toets elk kunstwerk, zodat alleen datgene naar buiten komt waar je volledig achter staat en dat jouw naam verdient!
Zo breng je herkenbaarheid en kwaliteit naar buiten.

Succes!

▲▲ *Zilveren pins klaar voor gebruik op mijn werkschort, altijd bij de hand!*
▲ *Zilveren pins met afdruk in de klei*
▼ *Netty Janssens, werk in porselein, met naamstempel (links)*
▼▼ *Netty Janssens, doos met naamstempel, zoutglazuur*

Nieuwe workshops en exposities

Expositie Studenten Nederlandse Keramiekopleiding

Bij Keramikos toont de Nederlandse Keramiekopleiding (voorheen SBB) imposant werk van zo'n 20 deelnemers: Francien Posthumus Meyjes, Mechtild Paauwe, Ceciel Thuijs, Janina Brugman-Landsmark, Maria Meulenbroeks, Danka Fogl, Anne-Marie Buitehuis, Monique Schoorl (van Zutphen), Paula van der Werf, Lucienne Meijerink, Marion Storm, Bard Peskens, Heleen de Greef , Roos Langendorff, Anja de Bruijn, Monike Vriens, Janine den Ouden, Will van der Poel , Marianne van Berkel en Yvetti Jasberg.

Expositie is te zien van 17 maart t/m 14 april 2018

Ruimtelijk bouwen met strengen klei

Bibi Kriek

In deze workshop bouwt u een vorm op d.m.v. rolletjes klei.
Een wand hoeft niet 'dicht' te zijn. Door de tussenliggende ruimte ook op te vullen met strengen klei ontstaan spannende ruimtelijke constructies.

Binnen dit gegeven kun je eindeloos variëren door geometrisch strak te werken of organische vormen op te bouwen, vrij in de ruimte of met behulp van een mal.
Het accent in deze workshop ligt bij het opbouwen vanuit het platte vlak. We beginnen met een getekende grondvorm op papier. De kleistrengen worden geperst met een wandstrengenpers en mogen voor deze werkwijze al tamelijk droog zijn. Het werk wordt laag voor laag opgebouwd en moet er strak uitzien.

Vrijdag 6 en zaterdag 7 april van 10.00 - 16.00 uur.

Open huis Het Amsterdams Kleibedrijf

Maandag 2 april, op 2e paasdag, is het zover. Het Amsterdams Kleibedrijf gooit haar deuren open! Je bent van harte welkom om te komen kijken in het kersverse atelier. Het Amsterdam Kleibedrijf is een kleinschalige ambachtelijke kleiwerk-plaats. Kijk voor meer info en het programmaop www.hetamsterdamskleibedrijf.nL

Maandag 2 april 2018 van 13.00 tot 18.00 uur.

Werken met laserprints prints afdrukken met drukinkt

Netty Janssens

Tijdens deze workshop behandelt Netty alles over het maken en drukken van laserprints: een korte uitleg over hoe het beste de prints te maken en te behandelen. We gaan de hele dag werken, op natte klei en leerharde klei.
Daarnaast maken we een eigen printverf en drukinkt in verschillende kleuren. De drukinkt en de printverf is voor alle soorten klei en voor alle temperaturen geschikt. De laserprint met printverf wordt op de natte klei gedrukt, die met drukinkt wordt op de leerharde klei gedrukt. De afgedrukte laserprints kunnen als solitaire decoratie gebruikt worden of als herhalend patroon. Keuze genoeg!

Zaterdag 14 april van 10.00 tot 16.00 uur

KERAMIEKCENTRUM TIENDSCHUUR TEGELEN

Kasteellaan 8 • 5932 AG Tegelen NL • www.tiendschuur.net • Tel. +31 (0)77-3260213
Open: dinsdag t/m zondag van 11-17 uur. • Gesloten: maandag.

Oproep

Deelnemers gezocht voor de Noord-Nederlandse Glas- en Keramiekdagen op 1 en 2 september 2018 in Keramiektuinen Galerie Harwi in Eeserveen (Drenthe). Voor info: stuur een mail of kijk op onze website of Facebook.

Oproep

voor deelname aan de Kunstmarkt te As. De Kunstmarkt te As (BE) vindt plaats op 15 augustus 2018 van 11–17 uur. Inschrijven kan tot 1 juli 2018. Reglement en inschrijvingsformulier: www.as.be

Kleispul

klei, gereedschappen,
grondstoffen, glazuren
Musselweg 119, Mussel
www.kleispul.nl

KERAMISCHE en SCULPTURALE EXPRESSIE

Atelier du Mouton d'Argile organiseert weer wekelijkse zomercursussen voor beginners en gevorderden. Minimaal 6 uur les per dag. Diverse technieken en materialen. 9-11 juli of 13-18 augustus of 27 augustus - 1 september. Logies en maaltijden ter plaatse. Nederlandstalige groep van circa 7 pers. Informatie en folder: Jeanne Gosselin,
tel. 0033(0)468601912 of 0033(0)611670325
mail website

Het eerst op de hoogte
van nieuwe films van de kleine K?

Kijken naar interessante films van anderen?

Films bekijken die eerder in de kleine K verschenen?

Mooie oude films zien over keramiek: Leach, Hamada, Ohr?

Klik hier en word abonnee bij het YouTube-kanaal!

Meer dan 5300 abonnees bereiken? Adverteer in de kleine K

DIT IS EEN REGELADVERTENTIE. Dus zonder plaatjes. En dus goedkoper: maar € 1,50 / regel. Naar wens uitgevoerd: met kleur, *cursief* of **vet**. **EEN GROTE KOP KOST NIETS EXTRA!** Er gaan dan wel minder tekens op een regel... Dit jaar de eerste plaatsing gratis! Deze advertentie kost € 10,50. **Klik** om contact op te nemen.

Advertentiemateriaal voor het volgende nummer graag aanleveren voor 15 april

Te koop

keramiekatelier + 2 geschakelde huizen.
Zie funda.nl: Mussel, Zaadstukken 2

Bezoek het *kleine K* Forum!

SILEX
POTTENBAKKERS MATERIALEN

makkelijker kan het niet !

Silex Totaal Service b.v.
De Meerheuvel 5,
5221 EA 's-Hertogenbosch
Tel. 073 - 631 25 28
info@silex.nl

Meidoornpassage 9
8091 KS Wezep
Tel. 073 - 631 54 05
www.silex.nl

Kreatief in Keramiek

Foto van de maand

Sevilla: Balustrade van majolica, foto: Mels Boom

Ook een leuke of mooie of interessante of gekke foto? Stuur hem op om hier te publiceren!

De kleine F

Samen weten we méér

De F is weer in de maand. De F van Fe_2O_3, van Functioneel, van Figuratief. Maar ook van Fouten, Formules, Vragen en Fritten. Formuleer je vraag op het **kleine K** Forum.

Podium

Hedendaagse figuratie in klei

CODA Museum presenteert t/m 10 juni de Keramiek Triënnale 2018, een tentoonstelling geïnitieerd door de Nederlandse Vakgroep Keramisten (NVK). Te zien is het werk van 34 Europese kunstenaars, geselecteerd uit 360 inzendingen.

De Nederlandse Vakgroep Keramisten houdt voor de vierde keer een grote keramiekmanifestatie. De NVK wil met de Triënnale niet alleen keramiek promoten en laten zien wat de mogelijkheden van klei zijn, maar ook de keramist en beeldend kunstenaar een platform bieden voor het tonen van de ontwikkelingen binnen hun vakgebied.
Na de succesvolle eerste editie in Zeewolde organiseerde de NVK in 2012 voor de tweede keer de Keramiek Biënnale. Met de Triënnale in 2015 werd het aantal landen uitgebreid met Frankrijk en Duitsland, naast Nederland en België. De meest recente Triënnale stond open voor inzendingen van kunstenaars uit heel Europa. De selectie werd gedaan door een internationale jury. De prijswinnaars werden tijdens de opening op 11 maart bekendgemaakt en ontvingen een werkstipendium.
Het thema van de Triënnale in 2018 is figuratieve sculpturale keramiek. De geselecteerde kunstenaars staan garant voor beelden en installaties van keramiek waarin de figuratie, het herkenbare, een belangrijke rol speelt. In de gevarieerde tentoonstelling komen uiteenlopende aspecten van figuratie aan bod. Met deze internationale tentoonstelling geven het CODA Museum en de NVK een stand van zaken op het gebied van de figuratieve sculptuur in Europa.

Over de winnaars schreef de jury het volgende:
In het werk *Flora* van Alida Everts zien we van een afstand een werk met een monumentale aanwezigheid, met scherpe contrasten en een duidelijke omtrek. Dichterbij gekomen voel je de kale zwarte klei, de schijnbaar nonchalante manier van maken, maar ook dat elk onderdeel met zorg is gemaakt. Het ritme van aanraken, knijpen, buigen en duwen te kunnen voelen. Alida omarmt het intrigerende potentieel van klei door het te gebruiken als driedimensionale verf. Dit alles geeft het stuk een overtuigende vitaliteit.

In al zijn vibraties straalt *Checking Point II* van Pablo Ponce sociale betrokkenheid uit. Tijdens de selectie vroegen we ons af of het formaat bijdroeg aan de overtuigingskracht en of het achterliggende verhaal het stuk wellicht tot slechts een pamflet zou reduceren. Maar toen we het werk in werkelijkheid zagen, werden al deze vragen irrelevant. De fysieke aanwezigheid en grootte van het stuk, alsmede het gebruik van de verschillende materialen in relatie tot de inhoud, cumuleren tot een werk met een krachtige synergie.

Finger Prints van Ieva Bertašiūtė leek eerst en vooral te maken te hebben met het digitale: de pixels, de bytes en het 3D printen dat sterk gehyped wordt als dé grote verandering die komen gaat en alles in ons dagelijks leven direct beschikbaar zal maken. Maar het eigenlijke stuk refereert aan het tegenovergestelde: het gaat over een vertraging en erkenning van de levenscyclus waar we allemaal deel van uitmaken. Het gaat over een tijdrovende, stapsgewijze toevoeging van materiaal, met als resultaat een iconische basisvorm, ‘gewoon een pot’. Of een foto of een potfoto. Het werk viert de keramische traditie, maar refereert tegelijkertijd aan de digitale wereld.

Piet Augustijn
Voorzitter Werkgroep Triënnale 2018

Keramiek Triënnale
t/m 10 juni
CODA Museum Apeldoorn
Vosselmanstraat 299, 7311 CL Apeldoorn
Open: dinsdag t/m vrijdag 10-17.30
zaterdag 10-17, zondag 13-17

*Op de vorige pagina: Pablo Ponce, **Checking Point II***
*Op de volgende pagina: ▲ Alida Everts, **Flora***
*▼ Ieva Bertašiūtė, **Finger Prints***

Retrospectief Dirk Romijn

Als hommage aan een van de meest consistente keramisten in Nederland organiseert Galerie Terra een retrospectief. Al sinds het begin van zijn carrière als keramist behoren de vazen en kandelaars van Dirk Romijn (1946-2017) tot de collectie.

Aan het eind van zijn leven zocht de bevlogen keramist contact met Simone Haak en Joke Doedens. Hij verzocht hen zich te ontfermen over zijn professionele nalatenschap. Vazen uit alle periodes van zijn leven zijn nu nog eenmaal samengebracht en geven een mooi beeld van zijn ontwikkeling als kunstenaar.

De grote liefde voor bloemen en planten, die Dirk ook uitleefde in zijn tuinen, brengt hem ertoe vazen te ontwerpen die recht doen aan de kenmerken van een bepaalde bloem: de kleur van de bloem, de lengte van de steel, maar ook of die houtachtig en stevig of juist slap is. Onder in de vaas maakt hij soms een opzetje of enkele richels om stelen steun te bieden. Het samenspel van vaas en bloem is zo belangrijk, dat hij de galerie verzoekt de vazen te exposeren met de door hem daarbij gekozen bloemen.

De verfijnde glazuren kiest hij zeer bewust. Zelden maakt hij een vaas in meerdere kleuren. Zijn grote kennis van glazuur heeft hij gedeeld met vele keramiekstudenten op de Gerrit Rietveld Academie.

Etty Walda
Galerie Terra Delft

Lees meer over Dirk Romijn in het In Memoriam in de kleine K van juli 2017 (K31)

Tulpvaas, celadonglazuur, 9 x 28 x 15 cm

Cor Unum ontwerpwedstrijd

Cor Unum is betrokken bij het opleiden van jong keramisch ontwerptalent en dus worden studenten aan internationale opleidingen voor Kunst- en Vormgeving door dit keramisch atelier jaarlijks uitgedaagd deel te nemen aan een ontwerpwedstrijd.

Cor Unum bestaat in september 65 jaar. Als thema voor deze bijzondere gebeurtenis is *Future/History* gekozen. De ontwerpwedstrijd die ook dit jaar weer werd uitgeschreven, heeft mooie visies op dit thema opgeleverd.

Lustrumeditie

De wedstrijd, die dit jaar ook een lustrumeditie kende en zich elk jaar op een ander thema focust, stond deze keer natuurlijk in het teken van hetzelfde thema. Studenten werd gevraagd om te onderzoeken hoe ontwerpen uit het verleden inspiratie bieden voor de ontwerptaal van vandaag en hoe dit is toe te passen in een persoonlijk ontwerp voor de gedekte tafel. De inzenders waren vrij om zich daarbij te laten inspireren door de Cor Unum klassiekers zoals bijvoorbeeld van Zweitse Landsheer of Geert Lap. Meer dan 70 studenten schreven zich in voor de wedstrijd en daaruit werden 20 ontwerpen genomineerd. Deze werden op 13 maart beoordeeld door een jury die bestond uit juryvoorzitter Sergio Herman (chefkok), Jacco La Gasse (The Jane en Pure C), Mary Hessing (founder WOTH, Wonderful Things magazine), Timo de Rijk (directeur Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch), Bas van Beek (ontwerper), David Derksen (ontwerper) en Charlotte Landsheer (ontwerper).

Winnaars

De winnende inzending van *Future/History* was van Léa Cadiou, studente aan de Design Academy, met haar ontwerp *Release*. Een tweedelig object als sausdispenser, een tafelvariant

van de ouderwetse *chantepleur*, het gietertje voor in de tuin.
De tweede prijs ging naar de Zuid-Koreaanse student Seok-Hyeon Yoon met zijn ontwerp *Open Endings*. Een conceptueel ontwerp voor een modulaire vormtaal waarvan de definitieve vorm bepaald wordt tijdens het productieproces. Het duo Maud van Rijn en Lennart Boersma van ArtEZ Hogeschool verdiende de derde prijs met het ontwerp *Aarde en Vuur*, een opvallend en mooi concept voor een tafellicht.

Schilders op keramiek

***Loes & Reinier International Ceramics** laat (8/4-19/5) werk zien van Petra Bittl (1970) uit Duitsland en van Tony Laverick (1961) uit Groot-Brittannië. Beide keramisten zijn regelmatig aanwezig op de internationale keramiekmarkten in Nederland en Duitsland.*

Beide kunstenaars zijn schilders op keramiek. Naast hun zich steeds ontwikkelende originele vormtaal geeft het schilderen hun werk een extra dimensie. De afstandelijkheid die je ervaart bij kunstenaars die alleen schilderijen maken, is bij hen totaal afwezig. Hun keramische vormen vragen erom in de hand genomen te worden, de textuur van het oppervlak te voelen en van alle kanten te bekijken om zo het driedimensionale schilderwerk te ervaren en tot leven te brengen. Wat zij daarnaast gemeen hebben, is het materiaal porselein dat zij ieder op hun eigen manier gebruiken.

Bij Petra Bittl was porselein lang een toegevoegd element aan haar vormen uit steengoed (vazen, flessen, containers, maar ook vrij gevormde objecten en tegels). Zij hanteert een decoratietechniek, de monoprint, waarbij zij de schildering eerst aanbrengt op een gipsplaat en die vervolgens overbrengt op het oppervlak van haar potvormen. Daarnaast werkt zij met ingekraste lijnen, waar ze (porselein)slibs inwrijft of die aanbrengt met penseel, stempels of een inlegtechniek.
Bovendien werkt Petra met een combinatie van steengoed en porselein, zoals flesvormen waarvan de onderkant gedraaid is uit steengoed en die van boven overgaan in handgevormd porselein dat ook weer terugkomt als slib in de schildering op de potwand.
Meer recent zijn de dubbelwandige porseleinen komvormen die, door het aanbrengen van de buitenwand als een dunne lap, een textielachtig uiterlijk kregen. Deze lijn ontwikkelt zij nu ook met grotere vormen. Daarnaast werkt zij recent

Photo: Ed Chadwick

Photo: Ed Chadwick

ook met strengen porselein om daarmee doorzichtige vormen te creëren die soms ook dubbelwandig worden. Subtiel kleurgebruik maakt ook dit werk spannend.

Tony Laverick werkt alleen met porselein voor zijn potvormen. In de loop van zijn ontwikkeling is hij overgegaan op zwart porselein dat hij verkrijgt door porselein in de massa te kleuren met mangaan en ijzeroxide. Zijn voorkeur voor het zwart verklaart hij door te wijzen op de rijkdom en schoonheid van de door hem toegepaste glazuurkleuren. Het werk van Tony is dan ook zeer kleurrijk. Het zijn boeiende, abstracte composities van schilderachtige kleurvlakken, soms vlak, soms met een uitgesproken textuur in combinatie met metaallusters.
Tony is daarbij ook nog vormperfectionist. Hij draait zijn werk op de schijf en perfectioneert het later in leerharde toestand door de vrij dik gedraaide vorm nog eens af te draaien tot hij de perfecte balans gevonden heeft. Een mooie decoratie op een niet perfecte pot maakt hem nog niet goed, vindt hij. Een deel van zijn werk is dubbelwandig. Dat geeft het een heel solide karakter.

Reinier van de Voorde

Kleipers

David Zink Yi, untitled (Architeuthis), 2010, burnt and glazed clay, 29 x 575 x 115 cm, Courtesy the artist and Hauser & Wirth. Photo: Stefan Altenburger Photography Zürich, © David Zink Yi

In Motion

In Motion: ceramic reflections in contemporary art is de grootste hedendaagse kunsttentoonstelling ooit in het Princessehof. Monumentale installaties van gevestigde kunstenaars en opkomend talent uit Oost en West vullen de zalen. Met hun werk tonen Céleste Boursier-Mougenot (1961), Roger Hiorns (1975), Meekyoung Shin (1967), Claire Verkoyen (1959), Geng Xue (1983) en David Zink Yi (1973) dat de ontwikkelingen rond keramiek wereldwijd volop in beweging zijn. De installaties variëren van een levensgrote inktvis in een plas inkt tot een totaalervaring waarin een bad met tientallen porseleinen schalen oplicht in een donkere ruimte.

t/m 6 mei
Keramiekmuseum Princessehof
Grote Kerkstraat 11
8911 DZ Leeuwarden
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Floris Wubben, Pressed Ceramic Vases, made from stoneware, 2012

Design#3

In deze solotentoonstelling presenteert ontwerper Floris Wubben (1983) zijn nieuwe werken, die gemaakt zijn met een zelfontworpen machine. Door kracht uit te oefenen op de machine, drukt Wubben zijn stempel op het eindresultaat en is ieder object uniek. De ontwerper geeft vorm aan functionele objecten die door zijn artistieke behandeling meer doen denken aan sculpturen dan aan design.

t/m 25 november
Keramiekmuseum Princessehof
Grote Kerkstraat 11
8911 DZ Leeuwarden
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Johan Tahon, Monk, 2016-2017, geglazuurde keramiek, hoogte + / - 160 cm. Foto: G.J. van Rooij

Johan Tahon: Monk

Op de tweede verdieping van het Princessehof is het figuratieve werk van de toonaangevende Vlaamse beeldhouwer Johan Tahon (1965) te zien. De kunstenaar toont contemplatieve figuren en *albarelli* (apothekerspotten), aangevuld met kleinsculptuur, atelierschetsen en studiemateriaal. Het is Tahons eerste museale solotentoonstelling met keramisch werk.

t/m 25 november
Keramiekmuseum Princessehof
Grote Kerkstraat 11
8911 DZ Leeuwarden
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Caroline Coolen, Carlina Vulgaris, 2017, 195x160 x200cm, steengoed, porselein en metaal

Caroline Coolen

In de reeks *EKWC@Princessehof* maakt het museum tentoonstellingen met werk van kunstenaars die een werkperiode in het Europees Keramisch Werkcentrum in Oisterwijk achter de rug hebben. De Belgische Caroline Coolen (1975) is vanaf 2 december 2017 uitgenodigd met haar ruige sculpturen. De keramische assemblages doen denken aan distels, voor de kunstenaar een metafoor voor het ontembare.

t/m 6 mei
Keramiekmuseum Princessehof
Grote Kerkstraat 11
8911 DZ Leeuwarden
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Loewe Craft Prize

De dertig finalisten van de tweede Loewe Craft Prize zijn bekendgemaakt. Er zijn een paar Benelux beroemdheden bij: Deirdre McLoughlin (Ierland/Nederland, foto) en Ann Van Hoey (België). Op 3 mei beslist de jury wie met de prijs (€ 50.000) naar huis gaat. Het werk van de finalisten zal onderdeel uitmaken van een tentoonstelling in The Design Museum in Londen (4 mei - 17 juni 2018).
De prijs bestaat sinds vorig jaar en wordt uitgeloofd door de Loewe Foundation, opgericht door de eigenaars van de van origine Spaanse Loewe modewinkelketen.

4 mei t/m 17 juni
The Design Museum
224-238 Kensington High Street
Kensington, Londen W8 6AG
Verenigd Koninkrijk
Open: dagelijks 10 - 18
1e vrijdag van de maand 10 - 20

lees meer

Fischer en Lee

Amerikaan Wayne Fischer woont en werkt in het zuidoosten van Frankrijk. Hij won talrijke internationale prijzen. Zijn werk bestaat uit subtiele, zachte vormen. Sensueel en lijkend op de menselijke huid. De objecten zijn deels gedraaid en vervormd. Het matte glazuur draagt bij aan de mysterieuze uitdrukking.

Koreaanse Ahryun Lee laat de grens tussen kunst, ambacht en design vervagen. Ze slaat nieuwe wegen in en probeert de traditie te overstijgen door niets als vaststaand aan te nemen. Dat doet ze onder andere door met haar stukken meerdere zintuigen tegelijk aan te spreken, bijvoorbeeld zicht en gehoor. Op die manier geeft ze het werk een nieuwe dimensie.

4 mei t/m 17 juni
Puls Contemporary Ceramics
Edelknaapstraat 19 rue du Page (Châtelain)
1050 Brussel, België
Open: woensdag t/m zaterdag 13 - 18

lees meer

Kleipers

Keramiek Triënnale 2018

Deze tentoonstelling, geïnitieerd door de NVK, laat het werk zien van 34 kunstenaars uit Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Engeland, Denemarken, Finland, Letland, Litouwen en Turkije. Het thema is figuratieve sculpturale keramiek. Beelden of installaties van keramiek waarin de figuratie, het herkenbare, een belangrijke rol speelt. De geselecteerde kunstenaars staan garant voor kwalitatief hoogstaand werk en een gevarieerde tentoonstelling waarin uiteenlopende aspecten van figuratie aan bod komen. Met deze internationale tentoonstelling geven het CODA Museum en de NVK een stand van zaken op het gebied van de figuratieve sculptuur.

t/m 10 juni
CODA Museum Apeldoorn
Vosselmanstraat 299
7311 CL Apeldoorn
Open: dinsdag t/m vrijdag 10 - 17.30
zaterdag 10 - 17, zondag 13 - 17

lees meer

American Beauty

In K38 kon u het *In Memoriam* lezen van Betty Woodman. Haar werk is binnenkort te zien in het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. Dat bezit een van de belangrijkste collecties eigentijdse Amerikaanse keramiek. Dit voorjaar worden in een groot overzicht zo'n 120 stukken getoond, daterend van eind jaren vijftig tot het begin van deze eeuw. Met werk van Peter Voulkos, Kenneth Price, Robert Arneson, Diego Romero, Andrea Gill, Betty Woodman en vele anderen.

t/m 3 juni
Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch
De Mortel 4
5211 HV 's-Hertogenbosch
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Lijnen van Licht

Een keramist, een schilder en een beeldhouwer weten alle drie de toeschouwer te boeien met hun spel van lijnen en licht.
Willy van Bussel, keramist, werkt uitsluitend met porselein. Hij draait zijn kommen en cilinders zo dun mogelijk. De geometrische lijnen van de decoraties accentueren de strakke vormen van zijn graciele porselein.
Aart de Lange noemt zichzelf een symboliek schilder. Zijn leesbare schilderijen gaan over houvast, verwondering en stilte. De kleuren die Aart gebruikt stralen blijheid en licht uit in de alledaagse taferelen die hij schildert. Hij weet de ziel te raken.
Liesbeth Crooijmans maakt stenen objecten waar zij zaagsneden in aanbrengt. Daardoor worden licht en ruimte gecreëerd. Met subtiele ingrepen in de steen ontstaan beelden van architectonische eenvoud, rust en verstilling met een suggestie van beweging.
Naast het werk van deze drie kunstenaars is er in Galerie del Campo een permanente expositie van de designmeubels van Jan den Uijl.

t/m 6 mei
Galerie del Campo
Drijberseweg 12
9418 PW Wijster
Open: zaterdag en zondag 13 - 17

lees meer

Marijke van Os

Het keramische werk van Marijke van Os (Den Haag, 1950) is uniek in zijn soort. Zeker toen zij het maakte, in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. Haar figuratieve objecten zijn ontwapenend eigenzinnig en kleurrijk en duidelijk beïnvloed door de directe beeldtaal van stripverhalen.
Een opvallende plaats in haar werk nemen de fantasierijke vazen in. Hoewel ze plat zijn, maken ze toch een ruimtelijke, driedimensionale indruk. Ze zijn gesloten – dus zonder directe functie – en vertonen vaak menselijke trekjes. Ze lijken op figuren met geheven armen of met de handen in de zij en zijn door de maakster ogenschijnlijk al gevuld met bloemen.

t/m 2 april
Museum Rijswijk
Herenstraat 67
2282 BR Rijswijk
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Black & White

Keramiek kan op heel veel manieren kleurrijk gemaakt worden. Sommige kunstenaars kiezen echter bewust voor het weglaten van kleur. Het resultaat is geen overzicht van uitersten of tegenstellingen. De keramische werken in deze expositie tonen het pure materiaal, met sobere decoraties, vrij van franje of frivoliteiten. Het resultaat is sober, strak, verstild, grafisch en poëtisch werk. Ontdek de schoonheid van dit ingetogen palet van kunstenaars uit heel Europa. Het is adembenemend als een maagdelijk sneeuwlandschap. Even ontsnappen uit het hectische leven van alledag kan door deze serene zwart-witte wereld te bezoeken.

t/m 8 april
Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen
Kasteellaan 8
5932 AG Tegelen
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Fifties in Gouds sieraardewerk

Met de schenking van de collectie van verzamelaars Ton Oud en Antoine Verschuuren – aangevuld met enkele stukken uit de eigen collectie van Museum Gouda – wordt mooi geïllustreerd hoe plateelfabrieken Tiko en Jumbo uiting gaven aan de modieuze tendensen in de jaren 50 van de vorige eeuw. Na de crisis in de jaren 30 en de Tweede Wereldoorlog, trok na 1945 de economie weer aan. Er kwam weer aandacht voor modieus aardewerk, die zorgde voor een tweede bloeiperiode in de Goudse plateelindustrie. Door de groeiende vraag kwamen nieuwe bedrijven op, die werkten naar voorbeeld van Flora en Regina. De plateelbakkerijen Tiko en Jumbo zijn daarvan twee sprekende voorbeelden.

t/m 13 juni
Museum Gouda
Achter de Kerk 14
2801 JX Gouda
Open: dinsdag t/m zaterdag 10 - 17
zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Geert Lap

Museum Boijmans Van Beuningen laat een presentatie zien van de recent overleden keramist Geert Lap. Het zijn werken uit eigen collectie. Lap (1951–2017) volgt zijn opleiding grotendeels aan de Rietveld Academie in Amsterdam onder leiding van de keramist Jan van der Vaart. Hij studeert af met de gerenommeerde keramisten Babs Haenen, Barbara Nanning en Irene Vonck. Hoewel elke keramist zijn eigen pad volgt, is het werk van Lap niet in een trend of tijdgeest te plaatsen en neemt het een bijzondere plek in de keramiekgeschiedenis in. Zijn werk straalt een ongekende sereniteit, eenvoud en harmonie uit. In zijn werk streeft hij een uitzonderlijke perfectie na. De vorm die hij in gedachten heeft, moet precies zo uitgevoerd worden. Het resultaat telt en niets wordt aan het toeval overgelaten. In het werk versterkt de juiste kleur de vorm. In zijn streven naar perfectie ontwikkelt hij een eigen vocabulaire en kleursysteem. Het werk *Kleurendriehoek*, te zien in de tentoonstelling, is dan ook een van de belangrijkste werken uit zijn oeuvre.

t/m 13 januari 2019
Museum Boijmans Van Beuningen
Museumpark 18-20
3015 CX Rotterdam
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Jubileum SKNN

De Stichting Keramisten Noord-Nederland bestaat 30 jaar en werd opgericht om het werk van de keramisten in Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Flevoland en Noordoost-Gelderland te promoten en hun belangen te behartigen. Dat gebeurt bijvoorbeeld door het uitgeven van een gids waarin de aangesloten keramisten zich kunnen presenteren. Op 7 april verschijnt de 11e editie. Daarin zijn ruim 100 keramisten opgenomen. De gids is te koop bij het CBK, op diverse keramiekmarkten of te bestellen bij secretariaat@sknn-keramiek.nl.
De prijs is € 5,00.

Ter gelegenheid van het verschijnen van de gids wordt de expositie *Over ambacht en vrije expressie* georganiseerd, waar de werken van de in de gids opgenomen keramisten worden tentoongesteld.

De opening van de expositie is op zaterdag 7 april om 15.30 uur en zal worden verricht door Hans Zabel, kunstanimator.

7 april t/m 10 juni
Centrum Beeldende Kunst
Ermerweg 88B
7812 BG Emmen
Open: woensdag t/m zondag 13 - 17

lees meer

Kleipers

Fabienne Fauvel

Fabienne Fauvel maakt langzaam contact met klei. Ze bouwt haar objecten op met rolletjes en als het moment daar is... gooit ze het. Goed gooien, precies gooien, bijna perfect gooien (alleen de natuur is perfect). Haar werk is impulsief, instinctief. Als Fabienne potten maakt, organiseert ze de chaos, zoals onze levens, en probeert ze deze te beheersen tot een perfecte chaos. Een onvolmaakte schoonheid. Zonder schoonheid kunnen we niet leven. Zonder potten kunnen we niet eten. Fabienne maakt chaotische potten voor onze mooie levens. En prachtige potten voor onze chaotische levens.

t/m 7 april
Galerie Theemaas
Karel Doormanstraat 469
3012 GH Rotterdam
Open: dinsdag t/m zaterdag 9 - 17.30
zondag 12 - 17

lees meer

Thomas Thunig

Thomas Thunig leeft en werkt in de Oberlausitz, een traditionele pottenbakkersstreek in het oosten van Duitsland. Hier ontdekte hij al op zijn zestiende zijn passie voor keramiek en ging doelbewust te werk. Zijn grootste interesse ligt bij het zoutstoken in de houtoven. Met deze techniek ontstaan er unieke, originele werken die creatief vervormd en gedecoreerd zijn. Daarnaast gaat hij steeds weer de uitdaging van het groot draaien op de draaischijf aan, met unieke, massieve werken voor tuin en recreatief landschap als resultaat.

8 april t/m 26 mei
Galerie Theemaas
Karel Doormanstraat 469
3012 GH Rotterdam
Open: dinsdag t/m zaterdag 9 - 17.30
zondag 12 - 17

lees meer

Kleipers

Push

Uitgaand van een reeks gedraaide vazen duwen Anne Marie Laureys en Patrick-Montagne Russe subtiel de natte en zachte klei met hun vingers, knijpen, trekken en vouwen. Gedraaide en vervormde delen worden samengevoegd. De essentie van klei en de sporen van beweging worden een vaste vorm. Het resultaat zijn objecten met een sensualiteit die de geweldige soepelheid van klei benadrukt. Het zijn sculpturen die gebruik maken van de spanning tussen volume en huid, tussen textuur en kleur.

t/m 2 april
Atelier Lachaert Dhanis
Kaaistraat 3-5
9140 Tielrode
België
Open: elke dag 14 - 17.30

lees meer

Monique Sleegers

Fragmenten van het menselijk lichaam vormen bij Monique Sleegers het uitgangspunt van haar werk. Zij is opgeleid als beeldhouwer, maar bouwt haar beelden al boetserend op. Het maken van beelden noemt zij haar grote passie. Daarnaast draagt zij haar liefde voor het vak ook uit als docent kunstgeschiedenis en beeldende vorming in het onderwijs en in workshops.
Kenmerkend voor haar werk zijn de tweedimensionale tekeningen naast haar driedimensionale beelden. Deze schaduwbeelden, zoals zij ze noemt, vormen met de beelden een harmonische eenheid. Voor Monique Sleegers staan deze complementaire vormen symbool voor de tweestrijd die zij voelt tussen lichaam en geest. De plastische vorm staat daarbij voor het concrete, de tweedimensionale tekening voor het denkbeeldige. Deze tweestrijd is volgens Monique Sleegers een balanceren, letterlijk en figuurlijk het in evenwicht brengen van lichaam en geest om de controle niet te verliezen.

t/m 27 mei
Het Depot Beeldengalerij
Arboretumlaan 4
6703 BD Wageningen
Open: donderdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Kleipers

David Umemoto

Het huidige werk van deze kunstenaar staat tussen architectuur en beeldhouwkunst. Na zijn afstuderen in de architectuur werkte David enkele jaren in gevestigde bedrijven en heeft hij stevige praktische ervaring opgedaan. Daarna opende hij zijn eigen adviesstudio. Hij nam tien jaar lang deel aan tal van architectuurwedstrijden en werkte met anderen aan verschillende artistieke projecten. Hij kreeg interesse in het maken van objecten en het ontwerpen van meubels, terwijl hij zijn expertise in 3D-computergraphics verder verfijnde. In 2010 bracht hij een jaar door in Indonesië, waar hij grafiek, beeldhouwkunst en gieterij studeerde. Na zijn terugkeer lanceerde hij het DXU-collectief dat gespecialiseerd is in het maken van muurschilderingen in aluminium en brons.

t/m 8 april
Modern Shapes
Kloosterstraat 16
2000 Antwerpen, België
Open: donderdag t/m zondag 13 - 18

lees meer

Cultuurplek

Corry Sibon verzamelt kunst en biedt ook een podium aan (opkomend) talent. Daarvoor heeft zij *Cultuurplek* gecreëerd, waar filosofie, kunst en literatuur tot leven komen. Zij organiseert daar een aantal keer per jaar exposities en lezingen, waarbij het accent steeds meer op keramiek komt te liggen.
In april is op deze plek werk te bewonderen van Tineke van Gils en Pepijn van den Nieuwendijk. Speciaal voor deze expositie hebben de beide kunstenaars ook enkele werken gezamenlijk gemaakt. Op vrijdagmiddag 20 april geeft Pepijn van den Nieuwendijk een lezing over zijn fantasierijke werk.

8 t/m 29 april
Cultuurplek
Irenestraat 41
4711 CA St. Willebrord
Open: zaterdag en zondag 14 - 17

lees meer

Kleipers

Jolanda van de Grint

Jolanda is gespecialiseerd in *saggarfiring*. Bij deze manier van stoken wordt het werk gestookt in een keramisch kapsel (saggar) samen met brandbare en kleurende materialen. Hierdoor krijgt het werk een natuurlijke uitstraling. Het proces is van vele factoren afhankelijk en dus moeilijk volledig te beheersen. Het resultaat is daarom altijd weer een verrassing. De vormen zijn eenvoudig om de patronen die ontstaan door saggarfiring volledig tot hun recht te laten komen.

t/m 28 april
Dynamische Keramiekwinkel
Kleine Hoogstraat 9
8911 HD Leeuwarden
Open: donderdag
t/m zaterdag 13 - 16.30

lees meer

ROYAL DELFT 1653 — 365 Years of Blue

Nouveau Blue

Op 28 maart bestaat Royal Delft 365 jaar en dat wordt het hele jaar door gevierd. Hoogtepunten van het jaar zijn o.a. de tentoonstelling *Nouveau Blue: van visie tot realisatie* en het schilderen van een Delfts blauw tegeltableau door 365 verschillende mensen gedurende het jaar. Naast deze activiteiten zijn er in 2018 allerlei andere festiviteiten.

Over de tentoonstelling: In de 19e eeuw werd door Royal Delft de fundering gelegd voor het aardewerk dat vandaag de dag door producenten over de hele wereld wordt gemaakt: het nieuwe Delfts blauwe aardewerk is geboren. Een aantal personen uit de geschiedenis van Royal Delft speelden hierin een hoofdrol. Leer deze bijzondere mannen en hun innovaties kennen door een bezoek te brengen aan deze inspirerende tentoonstelling

t/m 30 september
Royal Delft
Rotterdamseweg 196
2628 AR Delft
Open: dagelijks 9 - 17

lees meer

Kleipers

Too Hot to Handle

Keramiek is hot en in diverse musea worden dan ook grote tentoonstellingen georganiseerd met keramiek in de hoofdrol. Het spectrum waarbinnen hedendaagse keramiek zich beweegt, is in de laatste decennia enorm uitgebreid. De discipline heeft zich losgemaakt van conventies en zich ontwikkeld tot een autonome kunstvorm, doordat er grenzen zijn verlegd in beeldende, inhoudelijke en technische zin. Precies dit laat deze expositie zien.
Aan Dien Jorien Geertsma, Angelique Heffelaar, Frank Porcelijn, Sies Vrasdonk, Wil van Blokland, Nesrin During en Cecil Kemperink is gevraagd om nieuw werk te selecteren, werk dat op de een of andere manier een nieuwe stap is binnen het eigen oeuvre. Keramiek is in alle gevallen het startpunt. Resultaat is een expositie die ongewone en verrassende beelden oplevert, met keramische objecten die raakvlakken hebben met schilderkunst of gemaakt zijn in combinatie met andere media zoals audio, foto, video. Er zijn wandobjecten, installaties en er is werk van zeer groot formaat dat in China gemaakt is. Een bijzondere video performance met beweeglijke kleisculpturen maakt deel uit van de expositie, waarbij het specifeke geluid van gebakken klei een hoofdrol speelt.

t/m 29 april
KunstenaarsCentrumBergen
Hoflaan 26
1861 CR Bergen NH
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

De hutkoffer

Keramisch Museum Goedewaagen laat bij toeval gevonden materiaal zien uit het Amsterdamse atelier van Bert Nienhuis, een van Nederlands bekende keramisten uit de eerste helft van de vorige eeuw. De tentoonstelling *De hutkoffer - een unieke keramiekvondst, proeven uit het atelier van Bert Nienhuis, 1873-1960* laat niet alleen zijn proeven zien, maar ook zijn handgeschreven aantekeningen. Het museum, dat al sinds zijn stichting onderzoek doet naar Nienhuis' werk, kreeg recentelijk een eenmalige collectie atelierproeven overgedragen. Deze collectie lag 37 jaar opgeslagen op een zolder. Ze was waarschijnlijk op grond van kleine gebreken door Nienhuis zelf uitgesorteerd. Ze had beslist ook een bewaarbestemming, gezien het feit dat zich in de koffer ook een doos met persoonlijke familiebescheiden bevond. Voor de museumstaf is de nieuwe aanwinst een reden te over om beginnend met deze expositie verdere research te gaan doen. Dit ook in de wetenschap dat Nienhuis' schriftjes met keramisch-technische aantekeningen bewaard zijn gebleven en dat de te dateren stukken vergeleken kunnen worden met Nienhuis' eigen notities.

t/m 14 oktober
Keramisch Museum Goedewaagen
Glaslaan 29
9521 GG Nieuw-Buinen
Open: maandag t/m vrijdag 10 - 16
zaterdag en zondag 13 - 17

lees meer

Kleipers

Kleistof

De Tiendschuur laat textiele én keramische kunst zien: Naai-, brei-, weef- en ander keramisch handwerk.
'Handwerken met klei' staat centraal in de nieuwe expositie in Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen. Eigenlijk is elk ambacht en praktisch elke beeldende kunstvorm handwerk. Een aantal keramisten doen het als het ware dubbel. Zij werken met klei én zij doen dat op zo'n manier dat het heel sterk aan het 'textiele' handwerken doet denken. Deze kunstenaars spelen in op de comeback van naaien, haken, breien en zelfs macrameeën. Ze zijn afkomstig uit veel verschillende landen, maar ze doen allemaal hetzelfde met de plooibare klei. Het resultaat is een verrassende en warme expositie die een heel nieuwe visie laat zien op het 'handwerken met klei'.

13 april t/m 9 september
Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen
Kasteellaan 8
5932 AG Tegelen
Open: dinsdag t/m zondag 11 - 17

lees meer

Schilders op keramiek

Loes & Reinier International Ceramics presenteert het werk van Petra Bittl (1970) uit Duitsland en van Tony Laverick (1961) uit Groot-Brittannië.
Beiden zijn schilders op keramiek, naast hun zich steeds ontwikkelende originele vormtaal geeft het hun werk een extra dimensie. De afstandelijkheid die je ervaart bij kunstenaars die alleen maar schilderijen maken is bij hen totaal afwezig. Hun keramische vormen vragen erom om in de hand genomen te worden, de textuur van het oppervlak te voelen, het om en om te draaien, om zo het driedimensionale schilderwerk te ervaren en tot leven te brengen. Wat zij meer gemeen hebben is het materiaal porselein dat zij ieder op hun eigen manier gebruiken.

8 april t/m 19 mei
Loes & Reinier International Ceramics
Korte Assenstraat 15
7411 JP Deventer
Open: donderdag en vrijdag 11 - 18
zaterdag 11 - 17

lees meer

Kleipers

Tekst en foto: Yna van der Meulen

Jassu Kaneko

Alweer dertig jaar woont en werkt Jassu Kaneko (1951) in Amsterdam en deze tentoonstelling geeft een overzicht van zijn keramisch oeuvre uit deze periode. Hij kwam eind jaren tachtig naar Amsterdam om aan de Rietveld te studeren en hij is er nooit meer weggegaan. Zijn verblijf in Nederland maakte hem bewuster van zijn Japanse roots: de grote interesse voor het materiaal, het geloof dat alles is bezield, de appreciatie voor het toevalselement in het werk, het oog voor detail, dat alles is typisch Japans en Kaneko kan zich daar helemaal in vinden. Hij combineert op geheel eigen wijze keramiek en glas en gebruikt zonodig ook andere materialen. Het proces staat bij hem voorop. Het fascineert hem dat bij het maken van keramiek het proces deels wel en deels niet onder controle is te houden. Bewust laat hij sporen van zijn vingers achter. Nóg belangrijker is voor Kaneko of mensen iets voelen als ze een kunstwerk zien. ‘Good artwork is shaking my brains.’

t/m 7 april
Angle Gallery Amsterdam
Weteringschans 207a
1017 XG Amsterdam
Open: dinsdag t/m zaterdag 13 - 17

lees meer

Ode aan de natuur

Voor de derde keer organiseren de Nederlandse Vakgroep Keramisten en het Nationaal Bomenmuseum/Von Gimborn Arboretum in Doorn een keramiekexpositie op deze prachtige locatie. De 41 NVK-leden tonen ruim 62 recente werken, onder het motto *Ode aan de natuur*. U ziet er klein, intiem werk, maar ook grote(re) installaties.

In 2017 kreeg het Von Gimborn Arboretum de museale status en werd daarmee het Nationaal Bomenmuseum. De bomentuin (het arboretum) is een onderdeel van het museum. Het uitgestrekte, parkachtige terrein is een uitzonderlijke tentoonstellingslocatie voor buitenkeramiek. De keramiekroute loopt door een afwisselend deel van het arboretum. U vindt de keramiek bijvoorbeeld onder (of in!) de bomen, in het gras, in de heidetuin of aan het water.

Dagelijks van 11 tot 17 uur geeft een keramist desgevraagd uitleg over de keramiek. Een catalogus met routekaart kost 3 euro.

22 april t/m 3 juni
Nationaal Bomenmuseum/Von Gimborn Arboretum
Velperengh 13, 3941 BZ Doorn
Open: dagelijks 9 - 19

lees meer

Kleipers

Porselein

Porselein is een eeuwenoud materiaal met een karakteristieke verfijning, gebruikt in verschillende vormen en vaak met een glasachtig oppervlak. In deze tentoonstelling tonen vijf kunstenaars hoe ze dit materiaal gebruiken om hun eigen specifieke vormentaal en objecten te creëren: Marjan de Voogd, Yuk Kan Yeung, Guy Van Leemput, Maria ten Kortenaar en Mieke Everaet.

t/m 24 juni
AD Gallery & Consultancy
Grote Koraalberg 17
2000 Antwerpen
België
Open: zaterdag en zondag 14 - 16
Tevoren bellen is handig:
+32 494 285 894

lees meer

Dirk Romijn

Als hommage aan een van de meest consistente keramisten in Nederland organiseert Galerie Terra een retrospectief. Al sinds het begin van zijn carrière als keramist behoren zijn vazen en kandelaars tot de collectie.
Aan het eind van zijn leven zocht de bevlogen keramist contact met Simone Haak en Joke Doedens. Hij verzocht hen zich te ontfermen over zijn professionele nalatenschap. Vazen uit alle periodes van zijn leven zijn nu nog eenmaal samengebracht en geven een mooi beeld van zijn ontwikkeling als kunstenaar.

7 april t/m 19 mei
Galerie Terra Delft
Nieuwstraat 7,
2611 HK Delft
Open: woensdag t/m vrijdag 11 - 18
zaterdag 11 - 17
1e zondag van de maand 13 - 17

lees meer

Kleipers

Charlotte Coquen
Keramis, Centre de la Céramique
La Louvière (BE)
t/m 8 april

Diana Wynants - Confrontatie
GC Tentakel, Zonhoven (BE)
13 april t/m 6 mei

Zomerexpositie
Beeldentuin Witharen, Witharenweg 24
7738 PG Witharen. Opening 2 april 15 uur
april t/m september

Chris Lannooy
Streekmuseum De Meestoof, Bierensstraat 6
4697 GE Sint-Annaland
7 april t/m 1 november

o.a. Hugo Meert
Material Expo, De oude post,
Kard. Cardijnstraat 9, 1500 Halle (BE)
14 - 22 april

o.a. Bien Velds
Galerie Lemferdinge, Lemferdingelaan 2
9765 AR Paterswolde
t/m 29 april

o.a. Marjan Waanders
Ars Aemula Naturae, Pieterskerkgracht 9a
2311 SZ Leiden
31 maart t/m 15 april

Zeewater op terp Firdgum
Paulien Ploeger
Yeb Hettinga Museum, Firdgum
doorlopend

Kris Campo - Snowlight
Rivoli, Building 12, Chaussée de Waterloo 690
1180 Brussel (BE)
t/m 29 april

Keramiekroute
van St. Agathaplein en eindigt bij Royal Delft
Delft
doorlopend

o.a. Esther Stasse
Kunstrai, Galerie Carla Koch (stand 17)
4 t/m 8 april

Benieuwd? Bestel nu de nieuwe grote K. Deel 2 is verschenen! Klik hier voor de webshop op dekleinek.nl

Gisèle Buthod-Garçon
Keramis, 1 Place des Fours-Bouteilles
7100 La Louvière (BE)
21 april - 2 september

o.a. Froukje Dijkstra, Emma Scheeren-Groot
Galerie Huis ter Heide, Norgervaart 10a
9336 TE Huis ter Heide
t/m 29 april

Aankondiging melden voor KleiPers?
Stuur tekst, hoge resolutie afbeelding van een keramisch werk, plaats- en periodegegevens naar de kleine K

De inspiratie website:
de blik op de wereld van de keramiek

en... actueel nieuws op de Facebookpagina

Nog meer publicaties over inspiratie en knowhow

Colofon

De kleine K
Dit onafhankelijke digitale keramiekmagazine biedt inspiratie en knowhow over keramiek. Voor amateurs en professionals. Onafhankelijk, met informatie waar u wat mee kunt.

Uitgever
Stichting k+K, secretariaat: Montpalach, F-82140 Saint-Antonin Noble Val
deKleineK.nl,
inspiratie@ceramic.nl.

Publicatie
De kleine K verschijnt in principe op de laatste vrijdag van elke maand. Het aantal pagina's is variabel. Niet meer dan een derde van het aantal pagina's is gewijd aan advertenties.

Abonnementen
kunnen alleen online afgesloten worden. Aanmelden kan hier. Wijzigen en opzeggen kan via de link in de mail, die bij aanmelding werd toegestuurd; u vindt de link ook in de mail die elke maand het verschijnen van een nieuw nummer aankondigt. Abonnementen lopen van het eerste nummer na aanmelding tot en met het laatste nummer voor opzegging.
Een aantal oudere nummers kan gratis van de website gedownload worden.

Prijs
Dit magazine is gratis. Advertenties en donaties houden het zo.

Adverteren
De tarieven zijn aantrekkelijk. Op de tarievenkaart vindt u ook informatie over aanleverspecificaties, kortingen en dergelijke. Verdere informatie kunt u aanvragen. Door te adverteren sponsort u *de kleine K* en werkt u mee aan continuïteit.

Geïnspireerd?
Investeer in verrijking van de keramiekwereld en houd *de kleine K* gratis. Dat kan door vriend te worden, te doneren of te adverteren. Elke donatie is welkom. Maak een bedrag over naar IBAN NL68INGB0007343733 t.n.v. Stichting k+K.

Inhoud
Samenstelling en grafische vormgeving, teksten (tenzij anders aangegeven): Mels Boom. Fotoverantwoording: als door kunstenaars geleverd.
Aan deze uitgave droegen bij:
Patty Ament, Piet Augustijn, Willy van Bussel, Andrew Casto, Alida Everts, Elvira Groenewoud, Sander Hendriks, Peter Hiemstra, Netty Janssens, Yna van der Meulen, Reinier van de Voorde en Etty Walda.

Kopij
Werk mee aan een volgende uitgave! Kopij kan, alleen in digitale vorm, altijd ingeleverd worden bij inspiratie@ceramic.nl. Beeldmateriaal moet van voldoende resolutie zijn (minstens 1500 x 2500 pixels, niet gecomprimeerd) en vrij van rechten. De inzender van tekst en beeldmateriaal vrijwaart de uitgever voor aanspraken van derden. Teksten en afbeeldingen kunnen bewerkt worden.

Het maken van keramiek is niet altijd zonder risico's; goede voorbereiding en kennis terzake is noodzakelijk. De informatie in deze uitgave is met zorg samengesteld, maar de samenstellers kunnen niet aansprakelijk gesteld worden voor de juistheid ervan.

© Alle rechten voorbehouden. Teksten en afbeeldingen in deze uitgave zijn beschermd tegen kopiëren. Het opheffen van deze bescherming is niet toegestaan. Printen voor eigen gebruik, kopiëren van de integrale uitgave en het doorgeven daarvan mogen wel.

inspiratie website | contact | gratis abonnement

Download verschenen nummers.

Bezoek de Facebookpagina met actueel nieuws of het forum voor vragen en opmerkingen.